ה״ג **אמר רמי בר חמא כל כבשי כבשים שלש אמות נאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה ג׳ אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע.** כל כבשים גדולים וקטנים שהיו שם היה להן שיפוע שלש אמות לאמה גובה חוץ מכבש הגדול של מזבח שעולין בו במשא מיבריס כבידים והוא חלק לריך שיהא משופע ביותר ונוח לעלות לכך ר) האריכוהו ל״ב שיפוע לט׳ אמות הרי לכל אמה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע כשתתן לכל אמה שלש ומחצה הרי ל׳ ואחת ומחצה תן עוד ט׳ אצבעות וט׳ שלישי אצבע הרי י״ב אצבעות שהן ג׳ טפחים והן חצי אמה יב): **מתני׳ היו נקמצות בכל מקום.** ואין טעונין כפון: **נפיס מן הקלעים לזרי הבוהב.** דכתיב לכל יג) קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם וגו׳ וסמיך ליה בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו (במדבר יח): **ליום ולילה עד חצות. גמ׳ שכן מצינו בסילוק בזיכין.** שהן אזכרה למנחת לחם הפנים כדכתיב והיתה ללחם לאזכרה (ויקרא כד) ומתירין את הלחם יד) וסילוקן מעל שלחן הפנים שבהיכל במקום קמילה דמנחות הנקמלות: **ממקום שרגלי הזר עומדות** טו). לעיל קאי והביא הזר אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו ממנו ממקום שהכעלים עומדין שם וקס״ד השתא לאסור טז) בין האולם קאתי שאין זר נכנס לשם: **שיחזיר.** הקומץ לתוך השיריס ולא אמרי׳ כבר נפסלה: **לא נגרלה.** הלא יח) ממקום רגלי הזר דקאמר: **אלא להכשיר.** דלא ליבעי ט) על ירך המזבח לפוה אלא כל מקום דריסת רגלי ישראל כשר לקמילה וכל שכן עזרת כהנים והיכל: **שכן בליו.** והיכי הוה ילפינן מייה וקרא למעוטי למה לי: **מחטאת.** אי לאו דמיעטה הוה ילפינן לה מחטאת: ופרכינן **מה לחטאת שכן מכפרת בו׳:** ה״ג **מה לאשם שכן מיני דמים: מכולהו** יח). בעיא למגמריה במיהדר דינא ותיתי במה הלל: **מה הגשה בקרן מערבית דרומית.** קודם קמילתה מגיעתה יט) בתוך כליה לקרן מערבית דרומית של מזבח כדלקמן: **שנאמר ושחטו פפח אהל מועד וכו׳.** אלמא מדתלה הכשר עזרה לשלמים בפתח אהל מועד שמע מינה אהל מועד עיקר ועזרה טפל: **ולא יהיה טפל חמור מן העיקר.** דכיון דטפל חזי להו ב״ש עיקר: **הקיפו עובדי זוכביס.** למלחמה ויוליס חיליס ואבני בליסטראות לתוך העזרה: **בקדש הקדשים.** היכל במשמע: **ואמאי.** אם איתא דאמרי׳ לא יהא טפל חמור מן העיקר למה לי למיכתב האי קרא לאכשורי היכל לאכילת קדשים כ) הא כתיב בהו בתאר אהל מועד כא) וניתא לא יהא טפל חמור מן העיקר: **אילו דאין אדם אוכל במקום רבו.** דזילותא דרביה היא לעשות כב) לרבי עבד לפניו לא יהא טפל חמור ליכא למימר דלאו חומרא היא אלא קולא וכן הדין שיהא טפל חמור כג) מן העיקר: **מתני׳ חטאת העוף היפה נעשית בו׳.** גבמ׳ [ע״כ] יליף כד) מנא ליה: **בכל מקום היפה בשירה בו׳.** בגמ׳ [שם] פריך מאי קאמר: **מלמטה.** למטה מן החוט: **חטאת** כה). יליף בגמרא [סד:] שהיא למטה: **הגשות.** של מנחות קודם קמילתן דכתיב (ויקרא ב) והגישה. ובגמ׳ [ע״ב] יליף הא קרן מנא ליה: **ושירי הדם.** של חטאות החילונות. ובגמ׳ [סד.] מפרש לה: **ניסוך המים והיין.** שם היו שיתין כו) ואי אפשר לנסך כי אם שם: **ועולת העוף נשחטת רבה במזרח.** דעיקר מקומן בקרן דרומית מזרחית כדמפרש טעמא בגמרא (שם) מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מורלה ונולה כדכתיב והשליך אותה וגו׳ אל מקום הדשן (ויקרא ו) וכשהיא רבה שם שיש כהניס הרבה באותו הקרן עסוקין בעולות ואין לזה מקום בסובב לעמוד שהעולה נעשית למעלה בא לו לקרן מערבית דרומית שאף היא סמוכה לבית הדשן משאר שתי הקרנות שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח: ומקיפין

כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה בז). למ״ד (לעיל דף נח:) כוליה מזבח בדלוס קאי יש תימה על מזבח הנחשת למ״ד גובהו עשר כח) לא משכחת לכל היותר כי אם כ׳ אמות לט׳ אמות בט) דחלר שלפני המשכן חמשים אמה כ״ה אמות חצי החלר וה׳ אמות מקום מזבח פש ליה כ׳ אמה עד כותל דרומי כי מטי כבש עד הכותל לא משכחת לאמה אלא שתי אמות וטפח ואצבע ושליש אצבע והוה ליה הילוך על ידי הדחק כדמוכח בשבת (דף ק.) ובעירובין (דף נח:) במתלקט עשרה מתוך ארבע דהוי רשות היחיד ולמ״ד דמזבח רחב עשר אמות לא הוו אלא ט״ו אמה עד הכותל ורבי ל) יוסי דאמר לעיל (דף נט:) מזבח גבוה עשר אמות ורחב חמש לטעמיה דאמר כוליה מזבח בלפון קאי והיה משוך כל כך ללד לפון עד דמשתייריי ל״ב אמה לכבש ומיהו א״כ לא היה כלל מן המזבח לפני פתח המשכן אי מזבח משוך יותר מכ״ה אמה דמסתמא משכן הוה כמו בית עולמים דגחלי יוס הכיפורים לריך לפני ה׳ ולרבי יהודה דאמר עשר רחבו יש לומר דלדידיה שלש אמות קומתו ולא יותר כדתניא לעיל (דף נט:):

חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא אז). זו היא גירסת הקונטרס ומכוון חשבון לט׳ אמות של מזבח ורבותיו גורסים ג׳ אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בזכרותו לא) ופירש בקונטרס דלחשבון זה לא היה הכבש שוה לראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רביע אמה כדי שיהא הכבש נמוך ממנו רביע אמה לא מדבר אלא מרחבו. ועוד יש לי להביא ראיה דאמר בזבחים כל כבשי כבשים שהיו במקדש היו של ג׳ אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה ג׳ אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ה״ג רש״י בשם רבותיו, אלא שהוקשה לו א״כ היה הכבש נמוך רביע אמה מן המזבח והתורה אמרה לא תעלה במעלות. ור״י פי׳ דלא דק רש״י שכתב רביע אמה כי אינה אלא חומש אמה והסר משהו. והי״ר נתן דצ״ל מיישב דבריו וכן הוא באמת דבפ׳ שתי הלחם מוכח דאמה של עליית היסוד לא היתה אלא של ה׳ טפחים, ונמצא מרווחים בשפועו של כבש קרוב לד׳ טפחים שהרי לכל טפח של עליית המזבח יש קרוב לד׳ טפחים בשפוע הכבש, ואם הוספנו לגי׳ חצי טפח לכל אמה דהיינו ד׳ טפחים וחצי על ג׳ רש״י דגרס ג׳ אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע ותו לא, להכי הוצרך הספר לסיים בזכרותו פי׳ בחדודו של אצבע לפני׳ בראשו. וקאי אאצבע ושליש אצבע שאתה נותן לכל אמה יש לשער בזכרותו של אצבע כדי שנרויח קרוב לחצי טפח שהוספנו. וק״ל. ומדקאמר התם בזכרותו מכלל דכל היכא דמשערי׳ סתמא באמצעיתו מן הרוחב שבו מודד. ושלום מאיר ב״ב זלה״ה (שו״ת מהר״ם רוטנבורג מ״ד סי׳ רל״ט).

שיטה מקובצת

כל כבשי כבשים כו׳. משמע דכל כבש דינו לחיות בן, ומימה דלמ״ד דכוליה מזבח בדלוס העזרה קאי מ״כ המזבח היה עומד בחלצע חלר המשכן שהיתה ממשים על ממשים, מ״כ חלי בז) העזרה לא היתה כי אם כ״ה אמה, ולמ״ד שהמזבח גבוה עשר ורחבו היה כ״ה אמה, ולמ״ד דמזבח היה רוחב ה׳ אמות וא״כ מי מטי הכבש עד כותל העזרה לא היה הכבש [אורך כי אם עשרים] אמה והמזבח היה גבוה ט׳ אמות מבלי מקום הקרנות, ולמשנן ג׳ אמות לאמה היה לו לכבש לחיות אורך כ״ז אמות, ולריך לחיות כל הכבש בדלוס בדמפקא לן לגיל מיכן המזבח לפונה, ואפילו להילוך אינו לאוי הוא לאוי ומינו מבלקט כו׳, וי״ל דכ׳ יוסי [היא] דאמר גבהו ט׳ אמה בח) וכ׳ יוסי לטעמיה דאמר כוליה מזבח בלפון קאי. מיהו אכתי קשה דלא נשאר מן החלר לכבש רק כ״ה אמה, וי״ל שהיה המזבח משוך לגד לפון כך שלא היה מן המזבח לפני הלל מועד רק ג׳ אמות ונשאר מן החלר כ״ז אמות לכבש דהייני ג׳ אמות לאמה, ודי בכך לפי שלא היה קבוע בל כך. אבל ליכא למימר שלא היה בלל מן המזבח לפני המשכן, דהא כתיב פתח אהל מועד:

מסורת הש״ס

א) ע׳ ירושל׳ עירובין פ״ד ה״ב, ב) [וע׳ מ״ש תו׳ מנחות מג:]. ד״ה מלרבעה], ג) [מנחות מ.], ד) ת״כ ויקרא נדבה פרש׳ ט ה״ה, ה) [לעיל מח:], ו) מנחות מ:, ז) [מנחות מ: ע״ש], ח) [ע׳ לקמן סו: מז. מנחות ב:], ט) סוכה מח:, י) עי׳ חילופי גירסאות, כ) [וע״ש רש״י מנחות יא: ד״ה לאחר וא״ע], ל) ויקרא א יא, מ) [ושם ד״ה אל מזלן]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ כל כבשי כבשים. נ״ב כאן יש לתמוה הפלא ופלא דלרבה של הכבש היה ל״ב אמה ובמקום יסוד וסוכב ב״א ומילות קמיצ׳ המנה של עזרה מקום הכבש ל״ב אמה וחה א״א לפי המחשבון שאמרו מכמיס כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי בלנכמות לפי זה החשבון יגיע ארכה של כבש לשלשים [והשאר חסר]:

גליון הש״ס

גמ׳ כל כבשי כבשים. עיין תשובת מעיל לדקה סימן מח: תוס׳ ד״ה חוץ וכו׳ ותיריץ ר׳ נתן וכו׳. עיין בתשובת מהר״ם בר ברוך דפוס פראג סימן רל״ט (הובא בליקוטים בעמ׳ הקולס) ועיין בערוך ערך בבש. ועיין מנחות דף מא ע״ב תוספות ד״ה ד׳ בגולל:

מוסף רש״י

הובא בעמוד קודם

שינויי נוסחאות

א) נ״א בזוטרתא (גליון. והיא גיר׳ הערוך ע׳ כבש, וגרים שם ״וחצי טפח״ עי׳ אות יב). ועי׳ מ״ש תוס׳ מנחות מא ע״ב ד״ה מלרבעה (הגרי״ב): ב) המנחות (ש״מ, וכ״ה בתשניות): ג) בכל מאכל ליתא בכתה״י (דק״ס, ועי״ש): ד) נ״א ר׳ יעקב (ש״מ, וכ״ה במנחות ח ב׳): ה) ס״א מכולהו נמי שכן כו׳ והשאר ממקן (כי״מ, ש״מ): ו) נ״א ר׳ יהודה (מנחות שם ובכתה״י): ז) נ״א להיכל (ש״מ ובמנחות שם): ח) ושיריי מנחות (שם): ט) נ״א והא למה לי קרא לימא בחצר (מנחות ט ע״א): י) רבו טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא יהא וכו׳ (מנחות שם. וכעי״ז בכתה״י): יא) נ״א אמות גובה (ש״מ): יב) בש״מ וב״ס מורי מצאתי מוגה שלש אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ופי׳ בזכרותו ראש הגודל בעביו. ולחשבון הזה לא היה ראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רביע אמה והעולה לראש המזבח צריך להרחיב פסיעה של מעלה רביע אמה גובה, וקשה לי שהרי אמרה תורה לא תעלה במעלות על מזבחי (שמות כ, כג). ובספרים הראשונים לא נמצא בזכרותו ולפי שאין החשבון מצומצם למדת ארבע אצבעות לטפח קאמר בזכרותו כדי לישב החשבון ((מתוקן ע״פ כי״ב וג״). וכ״ה בכתה״י בשני לשון מעט). וע׳ ש״מ בהסמטות: יג) כל קרבנם לכל מנחתם (ב״ש): יד) הלחם כקומץ שמתיר את השיריים וסילוקן מעל השולחן במקום קמיצה כו׳ כל״ל והשאר ממקן (*ש״מ): טו) עומדות. דעל מקום הזר קאי קרא כדכתיב והביא כו׳ כל״ל (*ש״מ): טז) ל״ל למעוטי היכל ואולם קאתי (*ש״מ): יז) האי (כי״פ): יח) מכולהו. ואי מכולהו בעי למיגמריה כו׳ כל״ל (*ש״מ): יט) מגיעה בכלי לקרן כל״ל (ש״מ): כ) ל״ל קדשי קדשים (ש״מ): כא) מועד יאכלנה (צ״ק): כב) לעשות עבדו צרכיו לפניו (*ש״מ): כג) ל״ל קל (*ש״מ): כד) [ל״ל יליף לה. והשאר ממקן (ב״ש): כה) חטאת העוף (*ש״מ): כו) השיתין כדאמרינן לעיל שהוסיפו על המזבח מן הדרום ומן המערב משום שיתין ואי אפשר כו׳ (כי״פ): כז) לאמה. משמע שכל כבש דינו להיות כך א״כ למ״ד (ש״מ): כח) עשר ורחבו חמש (ש״מ): כט) אמות דגובה המזבח מלבד הקרנות שהיו אמה, דחצר וכו׳ כל״ל (ש״מ): ל) ושמא רבי יוסי כל״ל (ש״מ): לא) בזכרותו פי׳ בשפוע בעובי הגודל. והא דנקט בזכרותו כדי ליישב החשבון מצומצם ד׳ אצבעות לטפח משום דבסתם אצבעות הוי הטפח ששה אצבעות ופירש וכו׳ כל״ל (ש״מ): לב) ל״ל נמוך (צ״ק): לג) ל״ל גובה יסוד (ש״מ): לד) ס״א א״כ המזבח היה גבוה ט׳ אמות פחות טפח ואדרבה לגירסת רש״י קשה מהתם דנמצא כו׳ (ש״מ): לה) הקונטרס יש ליישב דאמות כו׳ כל״ל (ש״מ): לו) מזבח ושל מטה בת חמשה לשיעור יסוד ואינך בבת ששה (שמכ״י וב״ש): לז) ל״ל דלא (ש״מ): לח) נש״מ נוסף החצר מן האוהל: לט) נש״מ נוסף אם כן עשה הפסוק הפתח טפל לאהל אבל הכא לא הזכיר אהל כלל אלא החצר: מ) מהא דדרשינן ממקום שרגלי הזר עומדות דה״א לפסול הביכל קאתי כל״ל והשאר נמחק (ש״מ): מא) כאן הס״ד, ומה״ד סלקא דעתך אמינא הואיל ועולה וכו׳. וכל״ל (ד״ו ב״ש צ״ק ופ״מ): מב) מוסיף רבי (ש״מ): מג) ל״ל א״כ חצי החצר וכו׳ עד כותל דרומי לא היה כו׳ (גליון): מד) פי׳ מבלי מקום הקרנות (גליון):

עין משפט נר מצוה

כה **אב** מיי׳ פרק י״ב מהלכות מעה״ק הלכה יב:

כו **ג** מיי׳ שם הלכה ו ופרק י״ג שם הלכה יב:

כז **ד** מיי׳ פרק ה מהלכות מעה״ק הלכה ד:

ה מיי׳ פ״א שם הלכה ג:

כח ו מיי׳ פ״ז שם הלכה ו:

כט ז מיי׳ שם הלכה ט:

ל **ח** מיי׳ שם הלכה י:

ט מיי׳ פ״י מהלכות תמידין הלכה ז:

לא י מיי׳ פ״ז מהל׳ מעה״ק הלכה יא:

תורה אור השלם

1. וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֹמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ויקרא ב, ב
2. וְהִבְאַתָּ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ב, ח
3. וְהַרִים מִמֶּנּוּ בְּקֹמְצוֹ מְסֹלֶת הַמִّנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֶת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: ויקרא ו, ח
4. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחֲטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג, ב
5. בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכַלֶנּוּ כָּל זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּךְ: במדבר יח, י

ליקוטים

כל כבשי כבשים וכו׳. וששאלת על מדת הטפחים אם באמצעי׳ של גודל ברחבו הוא מודד או למעלה מן הפרק או למטה. נ״ל דקיי״ל ד׳ בגודל דהוא טפח היינו ברחבו של גודל באמצעיתו, מסברא דמסתמא לא באו חכמים לסתום אלא לפרש, דבראשון הוא צר מאד ושוב שופע והולך וא״א לעמוד עליו מהיכן הוא מודד אלא מרחבו. ועוד יש לי להביא ראיה דאמר בזבחים כל כבשי כבשים שהיו במקדש היו של ג׳ אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה ג׳ אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ה״ג רש״י בשם רבותיו, אלא שהוקשה לו א״כ היה הכבש נמוך רביע אמה מן המזבח והתורה אמרה לא תעלה במעלות. ור״י פי׳ דלא דק רש״י שכתב רביע אמה כי אינה אלא חומש אמה והסר משהו. והי״ר נתן דצ״ל מיישב דבריו וכן הוא באמת דבפ׳ שתי הלחם מוכח דאמה של עליית היסוד לא היתה אלא של ה׳ טפחים, ונמצא מרווחים בשפועו של כבש קרוב לד׳ טפחים שהרי לכל טפח של עליית המזבח יש קרוב לד׳ טפחים בשפוע הכבש, ואם הוספנו לגי׳ חצי טפח לכל אמה דהיינו ד׳ טפחים וחצי על ג׳ רש״י דגרס ג׳ אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע ותו לא, להכי הוצרך הספר לסיים בזכרותו פי׳ בחדודו של אצבע לפני׳ בראשו. וקאי אאצבע ושליש אצבע שאתה נותן לכל אמה יש לשער בזכרותו של אצבע כדי שנרויח קרוב לחצי טפח שהוספנו. וק״ל. ומדקאמר התם בזכרותו מכלל דכל היכא דמשערי׳ סתמא באמצעיתו מן הרוחב שבו מודד. ושלום מאיר ב״ב זלה״ה (שו״ת מהר״ם רוטנבורג מ״ד סי׳ רל״ט).